

FŐVÁROSI BÍRÓSÁG
BÜNTETŐ KOLLÉGIUMVEZETŐ
2007.El.IV.C.4/14.

A FŐVÁROSI BÍRÓSÁG BÜNTETŐ KOLLÉGIUMA 2007. NOVEMBER 26. NAPJÁN TARTOTT ÜLÉSÉNEK ÖSSZE FOGLALÓ ANYAGA

A tárgyalás folytonossága – a vádlott tárgyaláson való jelenléte – a tisztességes eljárásnak az Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. Cikkében írt részjogosítványainak az érvényesülése

Amikor az eljárásjogi törvény a tárgyalás folytonosságát szabályozza [Be. 287. §)], akkor legalább két eljárásjogi követelményt kíván kielégíteni. Az egyik az az, hogy a vádlott ügyében határozatot hozó bíróság (bírói tanács) mindvégig változatlan összetételben vegyen részt a bizonyítási eljárásban. Változatlan tanácsösszetétel esetén csupán a két tárgyalási nap közötti legfeljebb hat hónapos időtartamra kell figyelemmel lenni.

Amennyiben a tanács összetételében változás következik be, eltérően attól, hogy a tanács elnöke vagy az ülnökök személye változott, a megisméltés szabályait kell alkalmazni, amely mellett teljesül az az előbbi eljárásjogi feltétel, hogy a bizonyítási anyag a döntéshozók előtt ismert legyen.

- A Be. 287. § (3) bekezdése értelmében a tárgyalás hat hónapon belül ismétlés nélkül folytatható, ha a tanács összetételében nem történt változás, egyébként a tárgyalást előlről kell kezdeni. Az előlről kezdés ebben az esetben a vádirat ismertetésével, a vádlott meghallgatásával kezdődik, ugyanakkor a korábban meghallgatott tanúkat nem kell megidézni, a korábbi jegyzőkönyvben rögzített vallomásuk a Be. 296. § (2) bekezdés c) pontja alapján felolvasható, és ismételt idézésükre csak szükség esetén kerül sor. Ebben az esetben a Be. 251. § (2) bekezdése érvényesül, vagyis nem kell jegyzőkönyvezni a vallomásnak vagy a szakvéleménynek azt a részét, amely a bírósági eljárásban a korábban készült jegyzőkönyv tartalmával megegyezik, csak utalni kell a jegyzőkönyv sorszáma.
- Amennyiben hat hónapon belül csupán az ülnök személyében történik változás, akkor a Be. 287. § (4) és (5) bekezdése értelmében a korábbi tárgyalási jegyzőkönyv **ismertetésével** is megisméltelhető (tehát nem felolvasás). Természetesen az ismertetést követően a feleket figyelmeztetni kell az észrevétel és a kiegészítés kérésének a lehetőségére.

A tárgyalás folytonosságának szabályozásánál a jogalkotót az a megfontolás is vezérelte, hogy a bizonyítási eljárás során jelentősége van az emberi emlékezőképességnek is. Ez a vélelmezett idő a hat hónap, ezért ha a tárgyalások között több mint hat hónap eltelik, még a változatlan tanácsösszetétel esetén is a tárgyalást előlről kell kezdeni.

Hogyan alakul a tárgyalás megisméltése az ún. adminisztratív befejezéseknél: többvádoltas ügyben, amikor a vádlottak egy részével szemben elkülönítés mellett befejezésre és ítélethozatalra kerül sor, akkor az elkülönített ügy vádlottjaival szemben a tárgyalást előlről kell kezdeni függetlenül a folytatás időpontjától. Akkor ugyanis, amikor a bíróság a tárgyalás berekesztése után ítéletet („részítéletet”) hoz, nincs helye a tárgyalás folytatásának.

Amennyiben a bíróság az eljárást a vádlottakkal szemben felfüggeszti – feltéve, hogy a tanács összetétele nem változott – hat hónapon belül ismétlés nélkül folytatható, mert a felfüggesztés csupán egy adminisztratív befejezés.

Áttétel esetén természetesen előlről kell kezdeni, és nincs egyszerűsített megisméltési lehetőség.

A vádlott távollétében folytatott bizonyítás – a megisméltés szabályai

Amikor ezeket a szabályokat értelmezzük, akkor érdemes kitérni azokra a rendelkezésekre, amelyek az Egyezmény 6. Cikkében a tisztességes eljárás részjogosítványként fogalmazódnak meg. Az egyik ilyen kérdés, hogy lemondhat-e a terhelt a tárgyaláson való személyes jelenlét jogáról, ugyanezt másik oldalról fogalmazva kikényszeríthető-e a terhelti jelenlét, illetve egyezményes emberi jog-e a jelenlétről való lemondás, illetve a kikényszerítéssel nem sértünk-e egyéb emberi jogokat.

A válasz attól is függ, hogy a terheltnek a tárgyaláson való személyes jelenlétét jognak és kiváltságnak tekintjük-e, mert ha igen, akkor elvileg erről a terhelt lemondhat. Lemondhat a bírósági eljárásról bizonyos feltételek mellett, de nem mondhat le a tisztességes eljárás egyik alapelvéről, a pártatlan és független bírósági eljáráshoz való jogáról.

Ez az álláspont azon a vélelmen alapul, mely szerint a valósághű tények megállapítása és az igazságos döntéshozatal az elfogulatlan és döntéshozatali függetlenséggel rendelkező bíróságtól várható.

Bár az Egyezmény a tárgyalás jelenléti jogát kifejezetten nem nevesíti, ugyanakkor a védelemhez való jog, vagyis a terheltnek az a jogosítványa, hogy az ellene valló tanúkat a jelenlétében hallgassák meg, és ő maga kérdéseket tehessen fel vagy megkérdőjelezhesse a tanúk szavahihetőségét, a vádlott jelenléte nélkül nem teljesülhet.

Amikor a Be. bevezette a vádlott távollétében történő eljárás lehetőségét, az Alkotmánybíróság döntését követően (14/2004. AB határozat) olyan szigorú feltételekkel szabályozta, amelyek igazolják a bíróságnak azt a jogát, hogy lemond a vádlottnak a tárgyaláson való jelenlétéről, és egyben igazolja azt is, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy a vádlott a tárgyaláson megjelenjen (az elfogatóparancs kibocsátásának kötelezettsége az egész eljárás során). „*A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető, más alapvető jog vagy alkotmányos cél.*”

Az, hogy a terhelt távollétében való eljárás a külön szabályok között szerepel, azt jelenti, hogy a mi eljárási rendszerünk az általános szabályok között a terhelt jelenlétében és részvételével folytatott nyomozásra, tárgyalásra épít.

Léteznek olyan eljárási rendszerek is, ahol a vádlott külön eljárási forma igénybevétele nélkül is lemondhat a részvétel jogáról, de csak akkor, ha már nyilatkozott a vádról, illetve jelen volt a tárgyalás korábbi szakaszában, ezért, amikor eltűnik, számolhat azzal, hogy szökése esetén is folytatni fogják a tárgyalást. Nálunk ettől eltérő szabályok érvényesülnek akkor, amikor az általános szabályok szerinti eljárásban a vádlott a tárgyalásról vagy a tárgyalás egy részéről úgy marad távol, hogy nem állnak fenn a távollétes eljárás feltételei. Nem újdonság, ha azt állítjuk, hogy a Be. egyvádlottas, egycselekményes ügyek modellezésére alkalmas, és nincs tekintettel arra, amikor harminc, negyven vagy akár száz vádlottal szemben több száz cselekmény miatt folytatunk eljárást. Óhatatlan, hogy a vádlottak egy része bizonyos tárgyalási napokon nincs jelen, kérdés, mit enged meg a jogszabály akkor, amikor az adott tárgyalási napon olyan bizonyítást folytat, amely a távolmaradt vádlottat nem érinti. Az is kérdés lehet, hogy van-e különbség aközött, hogy a szabályszerűen megidézett vádlott távolmaradását a bíróság elfogadta-e vagy sem.

A Be. 281. § (1)-(9) bekezdése ad választ ezekre a kérdésekre.

A 281. § (2) bekezdése értelmében ha a vádlott szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, és az azonnali elővezetése nem lehetséges (ez Budapesten biztos, hogy nem), akkor a tárgyalás megtartható, de nem lehet ügydöntő határozattal befejezni, csak ha felmentő vagy megszüntető határozat születik [281. § (5) bekezdése].

Minden más esetben, ha a távolmaradt vádlott a következő tárgyaláson megjelenik, akkor a távollétében megtartott tárgyalás jegyzőkönyvét ismertetni kell. A már kihallgatott tanúk illetve szakértő ismételt idézésére és a vádlott jelenlétében történő meghallgatásra csak szükség esetén kerül sor [281. § (8) bekezdés].

A legutóbbi törvénymódosítás tette lehetővé, hogy ha az eljárás több vádlott ellen folyik, és a vádlott távollétében is megtartható a tárgyalásnak az a része, amely őt nem érinti, akkor a meg nem jelent vádlott védője is távol maradhat még akkor is, ha a védelem kötelező. Az már más kérdés, hogy gyakorlatban az eljárás bizonyos szakaszában nem lehet eldönteni, a bizonyításnak melyik az a része, amely az adott távolmaradt vádlottat bizonyosan nem érinti, és ezért előfordul, hogy a tanács elnöke a védőket ilyen esetben is jelenlétre kötelezi.

Ha a vádlott szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, de távolmaradását előzetesen alapos okkal kimenti, és ezt a bíróság elfogadja, akkor sor kerülhet a tárgyalás elhalasztására (elnapolására). Ha a kimentés indokait azonban a bíróság nem fogadja el, akkor a szabályszerűen idézett vádlott távollétében is – a fentebb említett korlátok között – megtarthatja a tárgyalást. (A BH 2004/8. számában közzétett LB értelmezés a Fórum rovatban)

Amennyiben a többvádlottas ügyben a szabályszerűen megidézett védő nem jelenik meg, és a tanács elnöke a vádlott-társ védőjét kívánja kirendelni a vádlott védelmére, akkor különös gonddal kell vizsgálni, hogy nem áll-e fenn olyan érdekellentét, amely kizárja a védelem ellátását [Be. 44. § (2) bekezdés]. Ha ez az intézkedés nem alkalmazható, és új védő kirendelése szükséges, akkor megfelelő felkészülési időt kell biztosítani annak érdekében, hogy ne sérüljön a vádlott védelemhez való joga.

A bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok megsértése, vagy ha az eljárásban részt vevő személyek a törvényes jogaikat nem gyakorolhatják, a Be. 375. § (1) bekezdés II. fordulata értelmében nevesített relatív hatályon kívül helyezési ok.

A Be. 281. §-ánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a jogalkotó egy kötelező sorrendiséget állít fel a szabályszerűen idézett és meg nem jelent vádlott esetében a tárgyalás megtarthatóságánál. Az első, amelyről már szó esett, intézkedés az azonnali elővezetésre. Ha ez nem lehetséges, vagy nem vezet eredményre, akkor a tárgyalás megtartható, bizonyítás felvehető, de a felmentő illetve megszüntető határozat meghozatalát kivéve ügydöntő határozatot nem lehet hozni. A Be. 281. § (5) bekezdése alapján megtartott tárgyalást el kell napolni, és a meg nem jelent vádlott elővezetését kell elrendelni. Ha ezt már elrendelték, akkor szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén elfogatóparancsot *kell* kibocsátani. Erre azért hívom fel a figyelmet, mert ez az elfogatóparancs kibocsátásának egy sajátos esete, vagyis nem feltétel a vádlott ismeretlen helyen való tartózkodása.

Végül, ha az bizonyosodik be, hogy a vádlott ismeretlen helyen tartózkodik, akkor felmerül a vádlott távollétében történő külön eljárás lefolytatásának a lehetősége.

* * *

A gyermekkorú tanú kihallgatása

A 14. életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható [Be. 86. § (1) bekezdés].

A vádirat benyújtása előtti szakaszban az ügyész indítványára a nyomozási bíró hallgatja ki a 14. életévét be nem töltött tanút, de köteles mérlegelni, hogy a tőle származó bizonyíték mással nem pótolható-e (megítélésem szerint erre kevés esély van, hiszen nem ismeri a nyomozás során beszerzett bizonyítékokat), másrészt megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolja.

Ezzel egyezik a bírósági szakban a Be. 294. § szabálya, vagyis ha a 14. életévét be nem töltött tanút a nyomozási bíró kihallgatta, akkor a tárgyaláson csak akkor hallgatható ki, ha a 14. életévét már betöltötte, és a kihallgatása különösen indokolt.

Ha a tárgyalás időpontjában a tanú még nem töltötte be a 14. életévét, és a nyomozás során sem hallgatták ki, de a tanúkénti kihallgatása szükségessé vált, akkor a tárgyalásra nem idézhető, kiküldött vagy megkeresett bíróság útján kell kihallgatni [Be. 280. § (2) bekezdése].

Nem egységes a gyakorlat abban a kérdésben sem, hogy a 14. életévét illetve a 18. életévét be nem töltött tanúként kihallgatandó személyeknél mi a szerepe a törvényes képviselőnek.

Az egyik eldöntendő kérdés, hogy a Be. 86. § (2) bekezdése szerinti szabályozás kiterjed-e a 14. életévét be nem töltött személyre is, vagy – én ez utóbbi álláspontot képviselem – csak az olyan személyekre vonatkozik, akik szellemi vagy egyéb állapotuk miatt csak korlátozottan képesek megítélni a tanúvallomás megtagadásának jelentőségét. A törvény szövegéből azt olvashatjuk ki, hogy az ilyen személy csak akkor hallgatható ki, ha vallomást kíván tenni, és (konjunktív feltételként) a vallomástételhez a törvényes képviselő hozzájárult. Ennek a

törvényi szabályozásnak az az indoka, hogy a korlátozott beszámítási képességgel rendelkező személyek éppen a tanúvallomás megtagadásánál szorulnak segítségre, és itt kívánja meg a törvényes képviselő hozzájárulását.

Ebben az esetben, valamint a 18. életévét meg nem haladott személy tanúkihallgatásánál a törvényes képviselő és a gondozó jelen lehet.

Budapest, 2008. január 4.

Dr. Frech Ágnes